

philippine studies

Ateneo de Manila University • Loyola Heights, Quezon City • 1108 Philippines

Angel ng Kalayaan

Romulo P. Baquiran Jr.

Philippine Studies vol. 53, no. 2&3 (2005): 355–361

Copyright © Ateneo de Manila University

Philippine Studies is published by the Ateneo de Manila University. Contents may not be copied or sent via email or other means to multiple sites and posted to a listserv without the copyright holder's written permission. Users may download and print articles for individual, noncommercial use only. However, unless prior permission has been obtained, you may not download an entire issue of a journal, or download multiple copies of articles.

Please contact the publisher for any further use of this work at philstudies@admu.edu.ph.

<http://www.philippinestudies.net>
Fri June 27 13:30:20 2008

I'm sure.
And then they do not
Flock, as they do in
Their native land.

In the succeeding days
I would see one more per day,
Still alone, flying unto
Gutters and eaves.

How I grieved for them,
Full as they were
With the abundance
Of a foreign land.

(23 May 1999)

ROMULO P. BAQUIRAN JR.

Anghel ng Kalayaan

Mahirap-hirap lang ang patungo roon:
sakay sa talampakan ng sariling paa;
. . . magpapahatid sa hangin.

—Zelda Soriano

I. Lumapag ang Anghel sa Umasam na Malay

Lumapag sa malay mo ang anghel ng kalayaan:
ang maningning na mukha'y bumighani sa pagkatao mo;
tinitigan niya ang naroong taliba ng pag-aalinlangan
at pinalayas ang pagkatiwalag mo sa katotohanan.
Hinawi niya ang tabing ng kawalang pag-asa
at pinasulong ka kasama ng mga pusong
umaasam sa kaniyang apoy na magpapaliyab
sa pagmamahal sa kapuwa at sa bayan.

At sumulong ka kasama ng mga dibdib
na laon nang nakalaan sa paglitaw ng anghel.
Siya'y lubhang mabini sa sangkatauhan.
Ang hindi mo naririnig ay kaniyang naririnig;
ang hindi mo nakikita ay kaniyang nakikita;
ang hindi mo nalalaman ay kaniyang ibubunyag sa iyo
tulad ng pagkatuklas ng nag-iisang tuldok
sa kapuwa tuldok upang lumikha ng guhit.
Guhit na lilikha ng mga bagong hugis.
Hugis na magbubuo ng mga bagong anyo.
Mga anyong magsisilang ng isang bagong daigdig.
At ikaw, sa iyong munting pagkaunawa
sa daloy ng kairalan ay marahang-marahang
nangarap na maging kawangis ng anghel.
At araw-araw, unti-unti tulad ng maselang unos
(sapagkat naniwala kang rabaw ka ng batis
na salamin sa anyo at bagwis ng anghel),
lumalapag sa iyo ang kaibuturan niya.
At nagbago ang iyong buhay
tulad sa pagkatunghay mo
sa maningning na alon sa dagat,
tulad sa pagkabaghan mo sa alimbukay
ng mga bituin sa dati'y hungkag na langit.

Ang banal na pagkamulat
ay awit na tumatak sa iyong dila.
At siya mo ring inaawit
sa mga bagong mukhang nagliliwanag
sa bagong himig na iyong ipinaririnig.
Ngayo'y hindi na lang sa panaginip
ang matamis na awit kundi naisasayaw
sa bawat kilos ng iyong bisig.
Ang aklasan ay entablado
nagsasakatawan sa mga pulang puso.
Ang ragasa ng mga tinig
ay palasong sumasapol
sa balwarte ng malulupit.
Iwinawaksi ng iyong awit
ang pakana ng walang budhi.

Ang walang tinig sa lungsod
 ay nagtitindig ng bagong pag-asa
 dahil sa awit ng anghel na iyong awit.
 At ang anghel ay higit pang nagningning
 sa pagsisimula ng bagong daigdig.

II. May Liwanag sa Pusod ng Dilim

*Kung abutin ng dilim,
 tanglaw sa lakbay
 ang poste ng mga alitaptap.
 Laging may matutuluyang dampa
 na hindi binabayaran.*

Tumutugaygay nang pabalakyot
 ang kampon ng lupit sa mga alagad ng anghel.
 Sumusunod sa matikas na pagaspas.
 Nakaamba ang mga baril.

Sa isang pagas na dampa,
 pinagkakasya ng mag-anak na magsasaka
 ang kanin, daing, at talbos sa dulang.
 Nasa mga mukha ang pagbangas ng araw,
 ngunit nasa kamao ang lakas ng lupa
 at nasa dibdib ang dalisay na bugso ng linang.
 Nasa mga malay ang aandap-andap na tinghoy
 ng pag-asa ng maaliwalas na bukas.

Nagbukas ang nag-aalangang pinto
 sa marahang pagdating ng mga tinig
 na kapatid sa kasaysayan.
 Nakikiisa ang putikang paa
 sa hugis ng munting dampang
 naglalayag sa dilim.
 At nang magbukas ng dibdib at malay,
 at taos na tikman ang bunga ng lupa,
 napuspos ng pagkamulat
 ang mga dinalaw na ligid ng bagabag
 sa hindi umuusad at di-nagbabagong
 araw-araw na pakikipagbuno

sa hindi nakikitang kaaway,
 sa simoy na tumutuyo sa kanilang pangarap.
 At ang mga anghel ay higit pang nagliwanag
 sa pagkalinga ng walang ari-arian.
 Para sa mga naglalamay sa gabi,
 higit na mabunyi ang pagliwayway ng umaga.

At sa paglisan ng alagad ng anghel,
 pinabaunan sila ng mga ngiti at habilin.
 Umaapaw sa tuwa sa isinumpang
 pagbabalik ng bagong kapanalig:
 ang awit sa puso ay pumipintig
 sa iisang pagpupuyos.

Ngunit babala ng walis na bituin
 sa pusikit na himpapawid!
 Tulad ng luntiang bayawak,
 ang alagad ng kamatayan
 ay dumaluhong sa nakaawang na pinto
 ng giray na dampa.
 Ang nasaksihang
 pag-iisang-pulso ng api at ng anghel
 ay di-mapapatawad. Agad na dinuro
 ang sumasambit-pa-ng-pag-asang magsasaka,
 sinagpang ng pangil ng sindak.
 May nalagas na bagwis ng anghel
 sa kubling landas ng lambak at kabundukan.
 Ngunit ang pag-ibig sa kapanalig
 ay hindi maipagkakanulo sa dulo ng baril.

III. Magkasalo Tayo sa Pagtugis sa Kaaway?

*Kailangan lang sa pupuntahan
 ay pamasaheng prinsipyo,
 buong tapang at tiyaga,
 pak, baril, at bala.*

Sa kaibuturan ng gubat,
 nagsasalo sa lalo pang pag-unawa
 sa kalikasan ng digma ang mga alagad ng anghel.

Ang kalupitan ng kaaway ay hindi mapapatawad.
 Ang pananalig sa pag-ibig
 ay hindi mapapabayaang
 gapiin ng duguang pangil.

Sino ang hindi maaakit sa langit na daranasin ngayon
 at hindi sa matayog na bukas?
 Sino ang hindi sasang-ayon sa pantay-pantay
 na pagtamasa sa kay gandang daigdig?
 Hindi umiiral ang tao upang gumapang sa alabok.
 O tumingalang tila hayop sa hayop
 na pandurusta ng kapuwang nakahawak
 ng kaunting kapangyarihan ay tila ba namuhing
 kilalanin ang pakikiisa sa tadhana ng kapuwang
 kulampad na makamit ang ginhawa.
 Kaya ang yutang pasakit ay aakuin mo
 alang-alang sa pagsasalupa sa paraisong napakataas.
 Kaya walang mapagsidlan ang pagtitiwala
 sa kasamang karugtong ng mga ugat sa bisig.

Ngunit ang kaaway ay hindi natutulog.
 Nagmamanman sa bawat pitik ng sandatahan.
 Kay bigat ng kabayaran sa bawat pagkalingat
 sa katwiran ng pagsasanggalang.
 Hindi kaya't sa dilim ng gabi,
 gumapang ang pakana sa utak ng mismong kasama?
 Hindi kaya't ang kaharap ay hindi na isang kasama
 kundi alagad ng malulupit?
 Ang anyo ng kaaway ay hindi matutukoy
 kapag nagbaluti ng pinagsaluhang pagtitiwala.
 O Anghel, ano ang gagawin ng tao kapag nalagot
 ang ugat na nagdurugtong sa kapatid?
 Ang katinuan ba'y maghuhunos upang kitilin
 ang kay tagal na kahakbang sa pakikibaka?
 O sumpa ng kaaway, ang pinakamalupit
 na katunggali ay dili iba't ang sariling takot.
 Takot na nagbabagong-anyo, nagiging ibang tao,
 nagiging berdugong siya bang kasama
 sa simula't simula pa ng digma?

Ang matang-tubig ng lupit
 ay higit na balawis
 sapagkat nagmumula sa sariling kapatid.
 O Anghel, ano ang dumapo sa malay ng tao?

IV. Bakit Naging Kaaway ang Kapatid?

Tala!

tala!

*. . . ingatan ang inihabiling
 paninindigan
 na hindi ko isasanta
 sa mga kaaway.*

Masusumpungan ang impiyerno
 hindi sa kamatayan kundi sa kamay ng kapuwa.
 Ang pangarap na paglaya ay hahantong pala
 sa matalim na kadena ng paghihinala.
 Ang kaliwanagan ay nagkakanlong
 ng munting apoy ng karimlang magliliyab.
 Likha ang musika hindi ng awit kundi ng pagtadyak
 sa maamong mukha ng dating kasama.
 Naglagos ang kaaway hindi lamang
 sa kanlungan ng nagkakaisang hanay
 kundi lumason sa malinaw na batis
 na salamin ng bagwis ng anghel.

Ang paglipad ay hindi pag-imbulog
 kundi pagtingkayad sa pagas na lupa
 habang hatak ng duguang lubid
 ang pulsong lumuluha.

Ang tahanan ng malay ay tumatangis
 hindi sa awa sa kapuwa kundi awa
 sa sariling mamatamin pa ang salakay
 ng kaaway kaysa pagmamalupit ng kapatid.

Nasaan ang pag-ibig na napulot sa pilapil?
 Nasaan ang haligi ng alitaptap
 na nagpabaga sa malay?

Nasaan ang dakilang apoy
 na tutupok sa karimlan?
 Kung ang paglapag ng anghel sa korona ng malay
 ay mapapalis at makababalik muli sa kawalangmuwang:
 Aariin mo iyong panibagong langit.
 O Anghel, kay hirap sundan
 ng iyong inilatag na daan.
 Nasaan na ang nagliliwanag
 na bagwis at kaanyuan?

V. Nagtatanong ang Malay sa Pagkaligaw ng Landas

*Caminante, no hay camino
 Se hace camino al andar . . .*

Taimtim na namumugad ang pag-asa sa puso,
 ngunit sa puso rin tumatahan ang panibugho.
 Sa pagsulong ng katwiran, naroong lumiko
 sa di-inaasahang nakalulunogs na tagpo.

Ang pagiging karaniwan ng poot at kasamaa'y
 hindi maaaring nasa sariling kaibuturan.
 At kapag bumalong sa oras ng kagipitan
 magugulat muna, pagkuwa'y itatatwang tunay.

Kapag tumawid sa hanggahan ng pananalig,
 bumabangis na agad sa dating kakawit-bisig
 at ang timbulang pinagkakanlungan ng pag-ibig
 ay nagiging silid ng berdugong napakalupit.

Ngunit sa kabila ng tinamong sakuna't parusa,
 sa puso ng nakaligtas may liwanag na natitira.
 Ang nangyaring delubyo sa hanay ng nag-aalsa'y
 pilit inuunawa sa pagdaloy ng historya—

naghihintay ng katwiran sa lansakang pagkitil:
 Isang di-maliwasang pagwawaksi sa pagtiim
 ng kaaway sa kaibuturan ng himagsikang lihim?
 Salimuot ng kamulatang idinampi ng anghel.